

УДК 338.2:334.722.8

П.Я.ПРИГУНОВ, канд. психол. наук

Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ РЕГЛАМЕНТУ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розглядаються основні науково обґрунтовані підходи до розробки регламенту по забезпеченню економічної безпеки як необхідної умови організації системи безпеки на вітчизняному підприємстві. На підставі здійснених досліджень та з урахуванням міжнародного досвіду розкрито зміст, структура та особливості розробки регламенту по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві, визначені суб'єкти його розробки та особливості його впровадження.

В статье рассматриваются основные научно обоснованные подходы к разработке регламента по обеспечению экономической безопасности как необходимого условия организации системы безопасности на отечественных предприятиях. На основании проведенных исследований и с учетом международного опыта раскрывается содержание, структура и особенности разработки регламента по обеспечению экономической безопасности на предприятии, определены субъекты его разработки и особенности его внедрения.

This article discusses the basic scientific and reasonable approaches to the development of regulations to ensure economic security as necessary conditions for the Organization of the security system in the domestic enterprise. On the basis of viable research and taking into account the international experience reveals the contents, structure and features of the development of regulations to ensure economic security at the enterprise, are the subjects of development and its implementation.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, система безпеки підприємства, концепція безпеки підприємства, стандарт з безпеки, регламент по забезпеченню економічної безпеки, основні напрями забезпечення економічної безпеки, технології забезпечення економічної безпеки.

Постановка проблеми. В сучасних умовах організація та забезпечення безпеки та її складової економічної безпеки на підприємствах набувають особливої гостроти і потребують використання науково-обґрунтованих рекомендацій та здійснення відповідних досліджень. Однією з необхідних умов забезпечення економічної безпеки на вітчизняних підприємствах є впровадження стандартів та регламентів по її забезпеченню. На відмінність від концепції безпеки у якій відображаються погляди на забезпечення безпеки у т.ч. економічної у стандартах та регламентах з безпеки відображається як вона повинна забезпечуватись, тобто дається опис процесів забезпечення безпеки та вимог до їх здійснення. Тобто розробка та впровадження регламентів по забезпеченню економічної безпеки є однією з необхідних умов забезпечення безпеки на вітчизняному підприємстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У формуванні та

розвитку теорії та методології економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності внесли значний вклад відомі українські вчені в цій галузі: Л. Гнилицька, М. Єрмошенко, О. Кириченко, В. Ліпкан, В. Франчук та ін. Кожний з них у своїх наукових дослідженнях надав пропозиції щодо розвитку теорії та практики організації та забезпечення економічної безпеки на вітчизняних підприємствах.

У розвинутих європейських країнах та у США взагалі відсутнє поняття економічна безпека підприємств, а є визначення безпеки. Теоретико-методологічною основою для здійснення прикладних досліджень по забезпеченню безпеки суб'єктів господарської діяльності у цих країнах є сучасні погляди з «Security management», «Risk management», «Crisis management». Ми можемо визначити праці зарубіжних фахівців-вчених: P.Checkland, E.Ahlf, H.Bloomfield, Y.Konieczny, Y.Lobkovitz, Zb.Ruszkowski [1-6] та ін., які розглядають проблеми економічної безпеки підприємств через забезпечення їх безпеки, розробка науково-обґрунтованих рекомендацій по здійсненню заходів з безпеки.

Серед російських науковців, які досліджували проблеми організації економічної безпеки на підприємствах та на підставі отриманих результатів пропонували впровадження стандартів та регламентів з безпеки слід відзначити наукові праці В.Яскевича, В.Мак-Мака, В.Ярочкіна, О.Захарова, В.Шликова, М.Корольова [7-12] та ін. Тобто сучасні науковці, як вітчизняні, так і іноземні вважають розв'язання проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств актуальною та своєчасною.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Відсутність в економічній теорії системного уявлення про економічну безпеку підприємств та сама специфіка її забезпечення свідчить про те, що теоретико-прикладні проблеми даного явища заслуговують на особливу увагу і повинні розглядатися як відносно самостійний клас проблем. Закритість самої діяльності, яку здійснюють фахівці з економічної безпеки з одного боку не дає змоги дослідити науковцями її особливості та надати науково обґрунтовані рекомендації, з іншого фахівці з безпеки не враховують досягнення сучасної науки у цій галузі. За основу своєї роботи фахівці з економічної безпеки на підприємствах використовують свій досвід роботи у правоохоронній системі країни, намагаються його адаптувати та впровадити в діяльність підприємства, що може призвести до негативних наслідків [6]. В Україні ще не існує досвіду розробки та впровадження стандартів та регламентів з економічної безпеки на вітчизняних підприємствах на відміну від іноземних підприємств, які у нас здійснюють свою діяльність. Окремих досліджень, щодо розробки та

впровадженню стандартів та регламентів з економічної безпеки на підприємствах в нашій країні ще не здійснювалось.

Метою статті є визначення науково обґрунтованих підходів до розробки регламенту по забезпеченню економічної безпеки як необхідної умови організації системи безпеки на вітчизняному підприємстві. На підставі здійснених досліджень та з урахуванням міжнародного досвіду розкрити зміст, структуру та особливості розробки регламенту по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві, визначити суб'єктів його розробки та методи його впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проблеми розробки та впровадженню на вітчизняні підприємства стандартів та регламентів з економічної безпеки вимагають надати визначення економічної безпеки підприємства та процесу її забезпечення. На наш погляд, в сучасних умовах економічна безпека підприємства є стан та результат діяльності суб'єктів безпеки по захисту економічних інтересів власника суб'єкта господарської діяльності, який характеризується утворенням сприятливих умов для існування та розвитку підприємства (отримання прибутку). Забезпечення економічної безпеки підприємства – це неперервний процес направлений на захист економічних інтересів власника та підприємства, який здійснюється суб'єктами безпеки в рамках визначених власником та діючим законодавством їх повноважень. Виходячи з цього визначення ми приходимо до висновку, що у регламенті з економічної безпеки ми повинні визначити зміст і алгоритм діяльності фахівців з економічної безпеки та вимоги до її здійснення.

У сучасних енциклопедіях регламент трактується – сукупність (система) правил, що регулюють, обмежують режим праці, технології виконання проектування, робіт тощо [13]. Тобто регламент по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві – це документ, у якому відображена система правил, вимог та технології, які використовуються суб'єктами безпеки підприємства при забезпеченні його економічної безпеки. Регламент з економічної безпеки є обов'язковою складовою частиною стандарту з безпеки.

Стандарт з безпеки – документ, розроблений фахівцями з безпеки та затверджений керівником підприємства, який встановлює призначені для використання на підприємстві правила, інструкції, вимоги до здійснення процесів по забезпеченню безпеки та їх результатів, дотримання яких є обов'язковими.

Як свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід великі та середні суб'єкти господарської та підприємницької діяльності мають у своїй структурі відповідний підрозділ, який безпосередньо займається

проблемами забезпечення безпеки [14]. Загальна його назва – «служба безпеки підприємства». Від організації таких підрозділів, визначення функцій, завдань, напрямів діяльності, їх штатного забезпечення залежить і забезпечення безпеки на підприємстві, утворення цивілізованих умов для його сталого розвитку, ефективність діяльності суб'єктів системи безпеки підприємства [15]. Тобто фахівцями підрозділу безпеки розробляється стандарт з безпеки та регламенти по забезпеченню безпеки.

Департаментом корпоративної безпеки Українського союзу промисловців та підприємців (УСПП) на протязі 2009-2012 рр. здійснювались дослідження щодо організації системи безпеки на виробничих підприємствах, які є членами корпоративної безпеки УСПП. Було опитано понад 100 керівників (засновників) підприємств та керівників підрозділів безпеки. При проведенні досліджень було встановлено, що тільки на 8 (8%) виробничих підприємствах із 100 є затверджені стандарти та регламенти по забезпеченню безпеки.

Для керівників підприємств наявність стандарту по забезпеченню безпеки та регламентів з безпеки є умовою оцінки діяльності підрозділу безпеки та суб'єктів забезпечення безпеки, а для керівників підрозділу безпеки – це визначення напрямів діяльності, вимог та правил по забезпеченню безпеки на підприємстві, виконання яких є обов'язковим для всього персоналу.

Відсутність регламентів по забезпеченню безпеки опитуванні обумовлюють тим, що на підприємствах немає відповідних спеціалістів з розробки та їх впровадженню. Окрім того, керівники підприємств та фахівці з безпеки вважають, що вітчизняні науковці в галузі економічної безпеки не зможуть допомогти з розробки стандарту та регламентів з безпеки бо мають тільки теоретичні уявлення про здійснення заходів з безпеки та сама специфіка забезпечення безпеки на підприємствах (її закритість) не дає змогу залучати науковців.

При проведенні досліджень нами були встановлені основні завдання, які вирішує підрозділ безпеки на підприємстві:

- забезпечення захисту економічних інтересів засновників підприємства;
- надання допомоги керівництву підприємства у забезпеченні контролю за якістю здійснення ведучого виду господарської діяльності, сприяння у забезпеченні виконання ліцензійних вимог (якщо підприємство здійснює ліцензійний вид діяльності);
- здійснення профілактики правопорушень серед персоналу;
- забезпечення особистої безпеки керівників та засновників під-

приємства;

- сприяння своєю діяльністю (через забезпечення безпеки) стійкому розвитку підприємства;
- забезпечення фізичної схоронності майна, активів підприємства, особистих речей його персоналу;
- виявлення представників персоналу, які здійснюють порушення чинного законодавства або своєю поведінкою дискредитують діяльність підприємства;
- забезпечення безпеки персоналу та відвідувачів під час їх перебування на підприємстві;
- здійснення навчання та консультування персоналу з питань безпеки, встановлювати та здійснювати контроль за дотриманням режимів безпеки;
- організовувати та контролювати здійснення захисту комерційної таємниці та інтелектуальної власності підприємства;
- збирання інформації для надання її засновникам та керівництву про прояви негативних тенденцій і фактів серед персоналу підприємства;
- виявляти факти та організовувати протидію проявам недобросовісної конкуренції;
- виявляти та протидіяти проявам корупції, як з боку персоналу та із боку недобросовісних чиновників від влади;
- приймати участь у здійсненні аналізу фінансової стійкості підприємства, виявляти факти порушень фінансової дисципліни серед відповідних осіб персоналу підприємства;
- розробляти та контролювати режими допуску працівників та інших осіб на підприємство;
- приймати участь щодо оцінки надійності партнерів, контрагентів;
- здійснювати моніторинг реальних та потенційних загроз та небезпек для діяльності підприємства;
- здійснювати оцінку стану економічної безпеки на підприємстві та надавати пропозиції, щодо її поліпшення;
- здійснювати технічний захист інформації на підприємстві;
- приймати участь у проведенні службових розслідувань, які пов'язані з діяльністю персоналу підприємства;
- контролювати стан протипожежної безпеки на підприємстві;
- взаємодіяти з державною правоохоронною системою при забезпеченні безпеки на підприємстві.

Діяльність підрозділу безпеки на підприємстві відповідно

визначених завдань буде складатися з наступних напрямків діяльності:

- забезпечення охорони (фізичний захист активів підприємства) – охоронної діяльності (охорона майна, фізична охорона, контрольно-пропускний та внутрішньо об'єктовий режими, режими допуску та ін.);
- захисту економічних інтересів – діяльності по захисту (захист комерційної таємниці, інтелектуальної власності, інформаційних та комунікаційних ресурсів тощо – забезпечення економічної безпеки);
- інформаційно – аналітичної діяльності (збір та аналіз інформації для забезпечення економічної безпеки);
- профілактичної діяльності (профілактика правопорушень на підприємстві шляхом підтримки режимів безпеки).

Завдання та напрями діяльності підрозділу безпеки дало нам змогу визначити зміст роботи фахівців з безпеки по забезпеченню економічної безпеки підприємства які повинні бути відображені у регламенті з економічної безпеки. Основними напрямками діяльності по забезпеченню економічної безпеки підприємства, які повинні бути відображені у регламенті є:

- впровадження у підрозділах підприємства оптимальних режимів безпеки;
- навчання керівників підрозділів підприємства засобам забезпечення безпеки у підрозділах;
- здійснення контролю за дотриманням вимог режиму безпеки;
- своєчасне інформування керівників підприємства та його підрозділів про потенційні та реальні загрози економічній діяльності;
- здійснення моніторингу системи безпеки на підприємстві;
- організація роботи по зниженню внутрішніх ризиків, пов'язаних з діяльністю персоналу підприємства;
- здійснення усіх видів інформаційного, інформаційно-аналітичного та обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства;
- організація діяльності по визначенню надійності партнерів, контрагентів, споживачів продукції підприємства;
- організація та здійснення протидії недобросовісним конкурентам, моніторинг загроз та небезпек, виникаючих на ринках присутності підприємства;
- організація захисту інформації, яка відноситься до комерційної таємниці або є інформацією з обмеженим доступом;
- організація роботи по перевірці та допуску персоналу до інформації, яка відноситься до комерційної таємниці;

- організація та здійснення контролю за веденням конфіденційного діловодства.

У регламенті з економічної безпеки встановлюється як, яким чином, у які терміни та хто здійснює заходи по забезпеченню економічної безпеки, у якому вигляді ці заходи повинні бути відображені документально, які методи, техніки та технології використовуються фахівцями з економічної безпеки і які планується отримати результати.

Регламент з економічної безпеки має свою структуру. У загальній частині регламенту визначається:

Сфера застосування регламенту – регламент використовується в діяльності підрозділу безпеки та інших структурних підрозділах підприємства для забезпечення його економічної безпеки.

Мета впровадження регламенту – регламент впроваджується з метою організації та управління ефективним захистом фінансово-економічних інтересів підприємства від впливу потенційних та реальних внутрішніх та зовнішніх загроз його повсякденній діяльності, при виникненні нестандартних та кризових ситуацій.

Власник процесу – власником процесу забезпечення економічної безпеки є підрозділ безпеки підприємства.

Ключові показники ефективності:

- сума поверненого або недопущеного збитку, причиненого в наслідок нелояльних або неправомірних дій, як з боку персоналу, так і інших осіб підприємству;
- зниження загроз діяльності підприємству, шляхом їх своєчасної ідентифікації та організації роботи по їх мінімізації;
- забезпечення стану, при якому гарантовано стає функціонування та розвиток підприємства, а також здійснений якісний захист його фінансових та матеріальних ресурсів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Термінологія та скорочення – вказується що під чим розуміється.

В першому розділі регламенту вказується:

- як організується економічна безпека на підприємстві;
- як вона забезпечується на підприємстві;
- що відноситься до об'єктів економічної безпеки, які підлягають захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз;
- напрями забезпечення економічної безпеки.

У другому розділі деталізуються напрями забезпечення економічної безпеки, визначаються технології та техніки, які використовуються фахівцями з безпеки на підприємстві, терміни проведення, очікувані наслідки (результати) та види документів, які надаються.

У третьому розділі визначається типовий цикл забезпечення економічної безпеки на підприємстві.

Четвертий розділ розкриває зміст по здійсненню профілактичної роботи підрозділом безпеки по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві.

П'ятий розділ присвячений розподілу відповідальності по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві.

У додатках надані інструкції та методичні рекомендації по використанню технологій та технік фахівцями з безпеки, зразки необхідних документів тощо.

Регламент по забезпеченню економічної безпеки затверджується керівником підприємства та вводиться в дію його наказом.

У зв'язку з тим, що у регламенті обов'язково вказуються техніки та технології, визначення методів та послідовності дій фахівців з економічної безпеки, а також очікувані наслідки їх діяльності, обов'язковою умовою при їх розробці є впровадження вітчизняних дослідників – науковців в галузі економічної безпеки підприємств.

Так при розробці технологічного процесу здійснення обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства, визначенню індикаторів та показників стану економічної безпеки підприємства і не тільки свого, здійснення фінансової діагностики економічної безпеки корисним буде вивчення практичних рекомендацій викладених доктором економічних наук, доцентом Л.Гнилицькою у своїй монографії та докторській дисертації [16, с. 173-227].

При формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно враховувати результати досліджень, які отримані доктором економічних наук, професором І. Белоусовою [17, с. 77-165].

При розробці системи оцінки діяльності фахівців по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві та визначенню методів забезпечення економічної безпеки рекомендується використовувати науково - обґрунтовані рекомендації, викладені доктором економічних наук, професором В.Франчуком [18, с. 308-382].

Розроблення регламенту по забезпеченню економічної безпеки підприємства можливе лише з урахуванням досягнень вітчизняної та світової науки у галузі забезпечення економічної безпеки підприємств. Таким чином підрозділом безпеки підприємства реалізується науково-методична функція, а сам регламент відноситься до організаційних технологій забезпечення безпеки на підприємстві.

Науково-методична функція підрозділу безпеки підприємства реалізується шляхом накопичення, аналізу і осмислення передового

досвіду та інновацій у галузі забезпечення безпеки. Проведення власними силами, а також із залученням наукових організацій і окремих науковців для проведення наукових досліджень спрямованих на вдосконалення системи безпеки, розробки та впровадження нових технологій, організаційних структур, форм і методів роботи з протидії загрозам безпеки підприємству.

Розробка регламенту з економічної безпеки на підприємстві здійснюється фахівцями та керівниками підрозділу, який забезпечує цей вид безпеки на підприємстві. За основу формування штатної структури підрозділу який забезпечує економічну безпеку необхідно брати показник професійних назв робіт за кодами професій, визначених у Національному класифікаторі професій ДК 003: 2010 [19]. У даному випадку ми повинні опиратися на назви професій та їх кваліфікаційні характеристики [20], які стосуються безпеки підприємств, установ, організацій (табл.1).

Відповідно кваліфікаційних характеристик керівники та фахівці з економічної безпеки, які визначені у табл. 1 безпосередньо розробляють або приймають участь у розробці необхідних документів підприємства по забезпеченню його економічної безпеки, у т.ч. по розробці регламенту.

Таблиця1 – Номенклатура посад/ професійних назв робіт відповідно
Класифікатора професій України ДК 003:2010

№ з/п	Професійні назви робіт	Код КП
1	Керівник (директор, начальник) підрозділу (служби, управління, департаменту тощо) з безпеки (фінансово-економічної, інформаційної)	1229.7
2	Професіонал з фінансово-економічної безпеки	2414.2
3	Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки	2414.2
4	Фахівець з фінансово-економічної безпеки	3411

Окрім того у Національному класифікаторі професій ДК 003:2010 є окремі посади фахівців, діяльність яких безпосередньо пов'язана з науково-методичним забезпеченням економічної безпеки підприємств, установ, організацій (табл. 2).

Таблиця 2 – Номенклатура посад/ професійних назв робіт пов'язаних з науковим
забезпеченням економічної безпеки відповідно Класифікатора професій
України ДК003:2010

№ з/п	Професійні назви робіт	Код КП
1	Науковий співробітник (фінансово-економічна безпека підприємств, установ та організацій)	2414.1
2	Науковий співробітник – консультант (фінансово-економічна безпека підприємств, установ та організацій)	2414.1

Відповідно кваліфікаційних характеристик керівники та фахівці з економічної безпеки, які визначені у табл. 1 безпосередньо розробляють або приймають участь у розробці необхідних документів підприємства по забезпеченню його економічної безпеки, у т.ч. по розробці відповідного регламенту. Що стосується науковців – фахівців з економічної безпеки (табл. 2), то вони безпосередньо на підприємстві здійснюють відповідні дослідження та готують науково-обґрунтовані рекомендації або надають експертний висновок щодо використання певних технік та технологій по забезпеченню економічної безпеки, здійснюють адаптування запропонованих науковцями методів та технологій відповідно до особливостей діяльності свого підприємства. Вони безпосередньо приймають участь у розробці стандарту та регламентів з різних видів забезпечення безпеки.

Висновки та перспективи подальшого розвитку визначеного напрямку досліджень:

- Як свідчать результати здійсненого дослідження для вітчизняних виробничих підприємств проблема розробки та впровадження регламентів з безпеки у т. ч. по забезпеченню економічної безпеки є актуальною але відсутність досвіду з розробки таких документів та відсутність на підприємстві фахівців які це зможуть розробити на професійному рівні не дає змогу її вирішити.
- Розробка та впровадження регламенту по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві є однією з умов якісного забезпечення його безпеки.
- Регламент по забезпеченню економічної безпеки відноситься до організаційних технологій забезпечення безпеки на підприємстві.
- Регламент по забезпеченню економічної безпеки – це документ, затверджений керівником підприємства, у якому відображена система правил, вимог, алгоритм (послідовність) дій, терміни проведення та методи і технології, які використовуються фахівцями з безпеки підприємства при забезпеченні його економічної безпеки, очікувані результати їх діяльності та порядок їх відображення у службовій документації.
- При розробці регламенту з економічної безпеки підприємства повинні враховуватись сучасні наукові досягнення, як вітчизняної науки та науковців в галузі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, так і досягнення науковців далекого зарубіжжя, які досліджують проблеми з «Security management», «Risk management», «Crisis management».
- При розробці регламенту по забезпеченню економічної без-

пеки необхідно враховувати вимоги до його підготовки, специфіку підприємства та ринку на якому воно знаходиться.

- Безпосередньо розробкою регламенту по забезпеченню економічної безпеки займаються відповідні фахівці з безпеки, які безпосередньо забезпечують економічну безпеку на підприємстві та відповідно своїх функціональних обов'язків здійснюють розробку відповідних документів.

- При розробці відповідного регламенту рекомендовано залучати фахівців-науковців в галузі економічної безпеки підприємств, з метою розробки ними науково-обґрунтованих рекомендацій по застосуванню відповідних технік та технологій на підприємстві при забезпеченні його економічної безпеки.

- Сама діяльність фахівців підрозділу безпеки носить переважно закритий характер і здійснюється, як правило, поза визначеного державою правового поля для їх діяльності. Впровадження регламенту по забезпеченню економічної безпеки на підприємстві надасть можливість зробити цю діяльність більш прозору та ввести її у правове поле.

- Впровадження регламенту по забезпеченню економічної безпеки дозволить керівництву підприємства оцінити якість діяльності фахівців з економічної безпеки та здійснювати відповідний аудит (перевірку) забезпечення економічної безпеки.

1. Checkland, P. and Poulter, J. Learning For Action: A Short Definitive Account of Soft Systems Methodology, and Its Use Practitioners, Teachers and Students. Wiley. – 2006. – 224 P.

2. Ahlf E. – H.: Prawne problemy prywatyzacji zadan policyjnych w Niemczech; obecny stan prawny a problemy sporne. W: Bezpieczne Panstwo. Red. J. Widacki, J. Czapska. Lublin 1998. – 135 P.

3. Bloomfield H.H., Cooper R.K.: Jak zyc bezpiecznym swiecie. Warszawa 2000. – 256 p.

4. Konieczny J.: Wprowadzenie do bezpieczenstwa biznesu. Warszawa 2004. – 111P.

5. Lobkowitz J.: Building Organizational Intelligence. A Knowledge Management Primer. London – Washington 2000. – 310 P.

6. Ruszkowski ZB.: Kompleksowa polityka bezpieczenstwa. «Bezpieczenstwo – Ochrona – Systemy» 1999, nr 4.

7. Яскевич В.И. Секьюрити: Организационные основы безопасности фирмы. – М.: «Ось - 89», 2005. – 368 с.

8. Мак-Мак В.П. Служба безопасности предприятия (организационно-управленческие аспекты деятельности). – М : Мир безопасности, 1999. – 160 с.

9. Ярочкин В.И. Служба безопасности коммерческого предприятия. – М.: Изд-во «Ось-89». 2005. – 234с.

10. Захаров О.Ю. Обеспечение комплексной безопасности предпринимательской деятельности / Захаров О.Ю. – М.: АСТ «Астрель», 2008. – 320 с.

11. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. Научное издание. – СПб.: Из-во «Алетейя», 1999. – 144 с.

12. Королев М.И. Экономическая безопасность фирмы: теория, практика, выбор стратегии. Монография. – М.: Из-во «Экономика», 2011. – 284 с.

13. Энциклопедический словарь Ф.А.Б рокгауза и И.А. Ефрона. – www.vehi.net/brokgauz/index.html.

14. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности: монография / О.И. Захаров, П.Я. Пригунов, Л.В. Гнилицкая. – К.: ТОВ «Дорадо-Друк», 2011. – 290 с.

15. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: монографія / Кириченко О.А., Захаров А.И., Лаптев С.М., Пригунов П.Я. та ін. – К.: Університет економіки та права «КРОК», – К.: ЗАТ «Дорадо», 2008. – 403 с.

16. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: монографія. – КНЕУ, 2012. – 305с.

17. Белоусова І.А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: монографія. – К.: Дорадо-Друк, 2010. -432с.

18. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: монографія /В.І. Франчук / Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2010. – 440 с.

19. Національний класифікатор України: Класифікатор професій ДК003:2010. Видання офіційне. – К.: Соцінформ, 2010. – 746 с.

20. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників «Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації». / розробники: Мельник С.В., Гнилицька Л.В., Пригунов П.Я. та інші. – Луганськ: ДУ НДІ СТВ, 2001. – 57 с.

Отримано 13.01.2014